

BİR TOPLUMA HİZMET UYGULAMASI ÖRNEĞİ: “HAYDİ KAVRAM OYUNCAKLARIYLA OYNAYALIM”

*Çağlayan DİNÇER, Ayşegül ERGÜL, Müge ŞEN, Burcu ÇABUK
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi
Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye.*

Özet

Eğitim fakülteleri, araştırma ve eğitim işlevlerinin yanı sıra, yakın çevrelerinden başlayarak topluma hizmet sunması beklenen kurumlardır. Eğitim fakültelerinin tüm programlarında zorunlu ders kapsamında yer alan “Topluma Hizmet Uygulamaları” dersi, öğretmen adayına, toplumsal duyarlılık kazandırmak amacıyla, sorumluluk alarak girişimcilik yetisini geliştirmesini sağlamaktadır. Bu çalışmanın amacı okul öncesi eğitim almayan çocukların kavram oyuncakları aracılığıyla kavram bilgilerini desteklemek ve ailelerde okul öncesi eğitim konusunda farkındalık yaratmaktır. “Topluma Hizmet Uygulamaları” dersi kapsamında 29 lisans öğrencisiyle yürütülen bu proje, ön hazırlık, uygulama ve sonuçlarla kazanımların değerlendirilmesi olmak üzere 16 hafta sürmüştür. Proje kapsamında 4-6 yaş grubunda okul öncesi eğitim almayan 884 ve okul öncesi eğitim alan 92 çocuk ile çalışılmıştır. Çalışma sonucunda lisans öğrencilerinin de çeşitli ortamlarda farklı gelişim özelliklerine sahip çocuklarla çalışarak yararlı deneyimler elde ettikleri, toplumsal sorunlara duyarlılık geliştirdikleri, ailelerin okul öncesi eğitimin gerekliliği konusunda somut deneyimler edindikleri, çocukların da kavram bilgilerinde gelişmeler olduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Topluma Hizmet Uygulamaları, Okul Öncesi Eğitimi, Kavram Bilgisi, Aday Öğretmen.

A COMMUNITY SERVICE PRACTICE EXAMPLE: “LET’S PLAY WITH CONCEPT TOYS”

Abstract

Besides their research and educational functions, faculties of education are expected to serve their community starting from their immediate surroundings. In all the programs of faculties of education, the course of “Community Service Practices” which is compulsory allows teacher candidate to improve entrepreneurial ability through taking responsibility in order to gain social awareness. The purpose of this study is to support the knowledge of children who are not attending preschool related with concepts through using concept toys and is to create an awareness of families on preschool education. In the scope of “Community Service Practices” course this project which was conducted with 29 undergraduate students continued 16 weeks as preliminary preparation, practice and the assessment of results. Throughout the project, the participants were 884 children who are 4-6 year old children and not attending

preschool and 92 children who are attending preschool. At the end of the study, it was found that undergraduate students working with children who had diverse developmental characteristics in different environments had beneficial experiences and acquire an awareness of community problems, the families gained concrete experiences related with the necessity of preschool education, and the children had improvements on their conceptual knowledge.

Key Words: *Community Service Practices, Preschool Education, Conceptual Knowledge, Teacher Candidate.*

1. Giriş

Eğitim fakülteleri, araştırma ve eğitim işlevlerini yerine getirmelerine ek olarak, yakın çevrelerinden başlayarak ülke geneline ve insanlığa hizmet sunması beklenen kurumlardır. Eğitim fakülteleri toplumsal yaşamın zenginleşmesine önemli katkılarda bulunabilir. Bu işlevlerini etkili biçimde yerine getirebilmeleri, önemli ölçüde, hizmet sunarken benimsedikleri ilkeler ve kullandıkları yöntemlere bağlıdır. Toplumla hizmet sunulurken, gereksinimlere duyarlılık gösterilerek, işbirliği ve gönüllülük esasına dayanan, eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi özendirilen bir eğitim anlayışı ile hareket edilmelidir. Bu hizmetin sunulmasında eğitim fakülteleri, toplumsal yaşamla iç içe olması dolayısıyla toplumdaki dezavantajlı gruplara ulaşmak ve onların gereksinimlerini gidermek konusunda yapılması gerekenlere dikkat çekmek açısından önemlidir (1).

Eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştirme programlarında yapılan değişiklikler sonucu hizmet öncesi eğitim programında yer alan “Toplumla Hizmet Uygulamaları” dersi, aday öğretmenlere kazandıracağı yaşam deneyimleri ve demokratik yurttaş yetiştirme açılarından yukarıda belirtilen düşünceleri destekler niteliktedir. Dersin amaçları, öğretmenliğin toplumsal sorumluluk taşıyan meslek alanlarından birisi olması nedeni ile öğretmen adaylarında toplumsal sorunlara karşı duyarlılık ve farkındalığın geliştirilmesidir. Bu ders kapsamında köy okullarına, engellilere yönelik okullara, hastanelere, çocuk islahevlerine yönelik projeler ile fakülte ve toplum arasında bir köprü kurulması da beklenmektedir (2).

2006 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi’nde çeşitli üniversitelerin dekan, dekan yardımcıları, öğretim elemanları, UNICEF, AÇEV, TEMA, TEV, TEGV gibi kurumların temsilcileri, MEB yetkilileri, çeşitli sivil toplum kuruluşlarının üyeleri ve sendikaların temsilcilerinin oluşturduğu katılımcı grubu ile gerçekleştirilen “Eğitim Bilimleri Bakış Açısıyla Eğitim Fakülteleri ve Toplumla Hizmet İşlevi” adı ile yapılan çalıştayın sonuç bildirgesi ile “Toplumla Hizmet Uygulamaları” bağlamında eğitim fakültelerinin programlarında yapılması gereken değişiklikler gerekçelendirilmiş ve “Toplumla Hizmet Uygulamaları” dersinin temeli atılmıştır.

2006-2007 eğitim-öğretim döneminde eğitim fakültelerinin bütün programlarına “Toplumla Hizmet Uygulamaları” dersinin yerleştirilmesi, sosyal pedagojiye doğru atılmış önemli bir adımdır (3).

Yüksek Öğretim Kurumu'nun Topluma Hizmet Uygulamaları dersinin içeriği “Topluma hizmet uygulamalarının önemi, toplumun güncel sorunlarını belirleme ve çözüm üretmeye yönelik projeler hazırlama, panel, konferans, kongre, sempozyum gibi bilimsel etkinliklere izleyici, konuşmacı ya da düzenleyici olarak katılma, sosyal sorumluluk çerçevesinde çeşitli projelerde gönüllü olarak yer alma, topluma hizmet çalışmalarının okullarda uygulanmasına yönelik temel bilgi ve becerilerin kazanılması” şeklinde belirlenmiştir (4).

“Topluma Hizmet Uygulamaları” dersinin genel ilkeleri incelendiğinde, eğitim fakültelerinin tüm programlarında bir dönem zorunlu olarak okutulduğu ve sınıf dışında gerçekleştirildiği görülmektedir. “Topluma Hizmet Uygulamaları” dersinin amaçları oldukça kapsamlı olmasına rağmen temelde, öğretmen adayına hizmet öncesi eğitimleri sırasında toplumsal duyarlılık kazandırmak, öğretmen adayının toplumsal sorumluluk üstlenerek toplumsal liderlik rolünü oynayabilir düzeye getirmek, girişimci yetisini kazanması için gerekli ortamı oluşturmak ve öğretmen adayının toplumla bütünleşmesini sağlamaktır (3).

Türkiye'deki bu gelişmelerin yurtdışındaki örneklerle paralellik taşıdığı görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki üniversitelerde (Chicago Üniversitesi, Boston Üniversitesi, Philadelphia'daki La Salle Üniversitesi vb.) Toplum Hizmeti Merkezleri'nde (University Community Service Centers) öğretmenlik programları da dâhil olmak üzere tüm programlardaki öğrenciler ilgilendikleri konularda topluma hizmet uygulamalarına yönelik çalışmaktadırlar (5, 6, 7). Bunun yanı sıra özellikle öğretmenlik lisans programlarına yönelik olarak 3. ve 4. sınıf öğrencileri için Toplum Hizmetleri (Community Service) dersleri yer almaktadır. Bu dersler bazı üniversitelerde (Albany Üniversitesi, Kuzey Texas Üniversitesi gibi) seçmeli, bazı üniversitelerde ise zorunludur (Redlands Üniversitesi, California Üniversitesi gibi). Bu derslerde öğrenciler, toplumdaki çocukların ve gençlerin eğitsel ihtiyaçlarını karşılamada bu toplumun birer vatandaşı olarak üzerlerine düşen görevi yerine getirme bilinci geliştirmeleri amacıyla ilgilendikleri konularda topluma hizmet vermektedirler. Bu konulardan bazıları üniversiteye hazır bulunuşluk kazandırma, liselerdeki öğretmenlere sınıf projelerinde yardım etme, ilköğretim okullarında sınıf gönüllüsü olarak çalışma, anadili İngilizce olmayan ortaöğretim düzeyindeki öğrencilere sınıf çalışmalarında yardımcı olma, ilköğretim düzeyindeki öğrencilere okul sonrası okuma-yazma programlarında bireysel eğitim desteği verme ve kampus içindeki anaokullarında öğretmenlere destek vermektir (8, 9, 10).

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bazı üniversiteler ise topluma hizmet uygulamalarını, karşılıklı yapılan anlaşmalarla, öğrencilerin ABD dışındaki başka ülkelere giderek uygulamalarına izin verecek şekilde düzenlemiştir. Örneğin, Ohio Eyalet Üniversitesi ve Hollins Üniversitesi İngiltere'deki çok kültürlü ortamlarda hizmet vermek üzere öğrencilerini yönlendirmektedir. Aynı şekilde New Jersey'deki Rider Üniversitesi “Topluma Hizmet” dersi kapsamında öğrencilerini Jamaika'ya göndererek burada topluma hizmet çalışmalarında bulunmalarını sağlamaktadır (11, 12, 13).

Üniversitelerde Topluma Hizmet Uygulamaları örnekleri sadece Amerika Birleşik Devletleri'nde değil, Avrupa'da da gerçekleştirilmektedir. Örneğin, Londra'daki Middlesex Üniversitesi İngiltere'deki ve İngiltere dışındaki üniversitelerin staj programları (internship) ile işbirliği yaparak öğrencilerin özel ilgi alanlarına göre toplumun ihtiyaç duyulan kesimlerinde topluma hizmet uygulamaları ile ilgili çalışmalarını gerçekleştirmelerini sağlamaktadır (14).

Üniversitelerin yanı sıra Avrupa'daki bazı ortaöğretim kademesinde (Londra'daki American School gibi) öğrencilerin yeteneklerini keşfedip geliştirmeleri amacıyla ilgi duydukları alanlarda topluma hizmet uygulamaları gerçekleştirmeleri istenmektedir (15).

Yurtdışındaki örneklerine bakılarak temelleri atılan ve çeşitli çalışmalar sonucu oluşturulan "Topluma Hizmet Uygulamaları" dersi, bireylerin yaşadıkları topluma karşı sorumluluklarını takım çalışması içerisinde bireysel görüş ve deneyimlerini de ele alarak gerçekleştirmelerini amaçlamaktadır. Toplumda yer alan gelir dağılımı dengesizliği, demokratik hakların eksikliği, cinsiyetçilik, eğitim olanaklarının azlığı gibi birçok sorun bugün hala üzerinde yeterince düşünülen, tartışılan ve çözüm üretilen konular olmaktan çok, eşitsizliklerin ve dengesizliklerin hızla arttığı bir görüntüye sahiptir. Bu ders, öğretmen adaylarının yaşadıkları toplumda olumlu ve kalıcı izler bırakan dönüşümler yaratmalarını, aynı zamanda öğrencilerin toplumsal duyarlılıklarının artmasını hedeflemektedir. Ayrıca, Ankara Üniversitesi'nin ve Eğitim Bilimleri Fakültesi'nin topluma yol gösterme, çözüm üretme ve hizmet verme potansiyelini geliştirmeyi ve yaygınlaştırmayı hedeflemektedir.

Bu hedef doğrultusunda Topluma Hizmet Uygulamaları dersi Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim gören aday öğretmenlerin;

- İnsan haklarına, toplumsal konulara ve çevrelerine duyarlı, sorumlu bireyler olmalarına,
- Katılımcı demokrasi ve sivil toplumun gelişmesinde aktif yurttaşlar olarak rol almalarını sağlayacak beceriler kazanmalarına,
- Çeşitlilik ve çok kültürlülüğe olan saygı ve hoşgörülerini geliştirme ve derinleştirmelerine,
- Sivil toplum kuruluşlarına katılımlarına ve gönüllülük esasına dayalı toplumsal hizmette bulunmalarına,
- Kendi aralarında işbirliği kurma, dayanışma, paylaşma, yardımlaşma gibi olumlu toplumsal davranışlarını geliştirmelerine,
- Özgüven ve benlik saygısı geliştirmelerine, kendilerini keşfetmelerine, bilgi ve becerilerini kullanarak daha üst düzeye çıkarmalarına,
- Eğitimsel sorunların çözümüne katkıda bulunacak fikir, inisiyatif ve proje ge-

liştirmelerine,

- Toplumsal sorunların çözümünde önderlik yeteneklerini geliştirmelerine katkıda bulunmaya çalışır (16).

Eğitim Bilimleri Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programında “Toplum Hizmet Uygulamaları” dersi kapsamında “Haydi Kavram Oyuncaklarıyla Oynayalım” adı altında bu proje gerçekleştirilmiştir. Temel amacımız, okul öncesi eğitimden yararlanamayan çocukların kavram oyuncaklarıyla oynayarak kavram bilgilerini desteklemek ve böylece kısa süreli de olsa okul öncesi eğitim sürecine katılmalarını sağlamak ve aynı zamanda ailelerde okul öncesi eğitim konusunda farkındalık yaratmaktır.

2. Yöntem

Bu çalışma, okul öncesi eğitim almayan çocukların kavram oyuncakları aracılığıyla kavram bilgilerini desteklemek ve ailelerde okul öncesi eğitim konusunda farkındalık yaratmak amacıyla planlanmış bir eylem araştırmasıdır. Çalışma, Ankara İli Mamak İlçesi’nde ön hazırlık aşamasında hazırlanan duyurular aracılığıyla ulaşılan 4-6 yaş arasında okul öncesi eğitim almayan çocuklar, aileleri ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programı III. Sınıf öğrencilerinden bir grubu ile sınırlıdır.

Çalışma Grubu

1. Aday Öğretmenler: Proje, 2008-2009 eğitim öğretim yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programı III. Sınıf öğrencilerine bahar döneminde verilen GOÖ 306 “Toplum Hizmet Uygulamaları” dersi kapsamında bir öğretim üyesi ve üç araştırma görevlisi rehberliğinde 29 aday öğretmen ile yürütülmüştür.

2. Okul öncesi eğitim alan ve almayan çocuklar: Bu projede 29 aday öğretmen çeşitli mekânlarda okul öncesi eğitim alan ve almayan çocuklarla çalışmıştır. Eğitimden yararlanmak için gelen çocuklar aynı gün belirlenen mekânlarda birden çok aday öğretmenle ve kavram oyuncakları ile oynamışlardır. Proje süresince uygulamalardan tekrar yararlanmak isteyen çocuklar, sonraki haftalarda da farklı kavram oyuncaklarıyla oynamak için gelmişlerdir. Böylece aday öğretmenlerin her biri, süreç boyunca okul öncesi eğitim alan ve almayan 4-6 yaş arasında ortalama 45 çocuk ile çalışmıştır. Proje süresince aday öğretmenler çalıştıkları çocuklar ve oynadıkları kavram oyuncaklarını belirten bir liste tutmuşlardır. Bu listelerden elde edilen sonuçlara göre süreç boyunca aday öğretmenlerin 4-6 yaş arasında okul öncesi eğitim almayan 884 çocukla ve projenin hedef kitlesinde olmamakla birlikte gelen talepleri geri çevirmemek için okul öncesi eğitim alan 92 çocukla kavram oyuncaklarını kullanılarak uygulama yaptıkları belirlenmiştir.

Araçlar

1. Boehm-3 Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi: Bu çalışmada kullanılan Boehm-3 Okul Öncesi Testi, küçük çocukların hem bilişsel ve dil gelişimleri, hem de ileriki okul başarıları için önemli olan temel ilişkisel kavramları anlamalarını değerlendirmek amacıyla Ann E. Boehm tarafından 2001 yılında geliştirilmiştir. Bu test, 36-71 ay aralığında olan normal gelişim gösteren çocuklara bireysel olarak uygulanmaktadır. Test temel ilişkisel kavramları içeren renkli resimlerden oluşmaktadır (17). Bu testin Türkçe'ye uyarlama çalışmaları iki farklı yaş grubu için yapılmıştır. 36-47 aylık çocuklar için olan bölüm Ergül (18) tarafından, 48-71 aylık çocuklar için olan bölüm ise Ergül ve Dinçer (19) tarafından gerçekleştirilmiştir. Yapılan uyarlama çalışmaları sonucunda 36-47 aylık çocuklar için olan bölümün kapsam geçerliği .90, işlevsellik analizi .89, madde ayırt edicilikleri .07-.54, madde güçlük değeri .89, iç tutarlılık değeri .89, ölçmenin standart hatası 1.80 ve devamlılık katsayısı .93 olarak bulunurken (17); 48-71 aylık çocuklar için olan bölümün kapsam geçerliği .90, işlevsellik analizi .89, genel madde ayırt edicilik değeri .76, madde güçlük değeri .93, iç tutarlılık değeri .84, ölçmenin standart hatası 1.63 ve devamlılık katsayısı .91 olarak belirlenmiştir (18).

2. Kavram Oyuncakları: Kavram oyuncakları, çocukların bilişsel gelişiminin yanı sıra diğer tüm gelişim alanlarını da destekleyen, eğlenirken öğrenmelerini sağlayan ve belirli kavramları kazanmalarına yardımcı olmak amacıyla hazırlanan oyuncaklardır. Kavram oyuncakları, çocukların algılama, kavram oluşturma, problem çözme vb. zihinsel yeteneklerinin gelişmesine yardımcı olmanın yanı sıra, genelde birden çok çocuğun birlikte oynamasına fırsat verdiği için çocukların iletişim kurmasına da önemli bir katkı sağlamaktadır.

Proje kapsamında, 2000-2008 eğitim öğretim yılları arasında Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programında yer alan "Araç Yapımı I ve II" derslerinde yapılan Prof. Dr. Çağlayan Dinçer'in sorumluluğunda lisans öğrencileri tarafından tasarlanıp ürüne dönüştürülen oyuncaklar arasından seçilen 145 kavram oyuncuğu kullanılmıştır. Bu kavram oyuncaklarında, renkler, sayılar, şekiller, parça-bütün, doku, zıt kavramlar (uzun-kısa, büyük-küçük, aynı-farklı, canlı-cansız, ileri-geri vb.), zaman (olay sıralaması, önce-şimdi-sonra) ve mekânda konum kavramlarına yer verilmiştir.

Süreç

Proje 19 Şubat ile 22 Mayıs 2009 tarihleri arasında toplam 16 hafta sürmüştür. Projenin ilk üç haftasında proje yapılandırılmış ve içeriği oluşturulmuş, dördüncü haftada aday öğretmenlere Boehm-3 Okul Öncesi Temel Kavramlar testi ile ilgili eğitim verilmiş, beşinci-dokuzuncu haftalar arasında Boehm-3 Okul Öncesi Temel Kavramlar testinin pilot uygulamaları yapılarak "Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi" düzenlenmiş, onuncu hafta hedef kitleye ulaşma çalışmaları (Sağlık Ocakları, Ana Çocuk Sağlığı Merkezleri, kahvehaneler, evler, vb.) yürütülmüş, on birinci haf-

tada tüm gün süresince farklı ortamlarda (Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalına bağlı hizmet veren oyun odaları, anaokulları, “Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi”) uygulama çalışmaları yapılmış, bu arada bir grup aday öğretmen de hedef kitleye ulaşma çalışmalarına devam etmiş, on ikinci-on altıncı haftalar arasında gün boyunca hastanedeki oyun odalarında, bir ilköğretim okulunun drama salonunda, Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi’nde ve fakültemiz bünyesinde bulunan seminer salonu ve drama dersliğinde uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Proje süreci temel olarak üç aşamadan oluşmaktadır.

1. Ön Hazırlık Aşaması:

- Aday öğretmenlerin bu ders kapsamında dönüşümlü olarak çalışacakları ortamları ve üstlenecekleri görevleri gösteren “Görev Dağılımı Çizelgesi” oluşturulmuş,
- Boehm Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi-3’ün (Boehm-3 Okul Öncesi Testi) tanıtımı ile ilgili malzemeler (testin uygulanmasına ilişkin bilgiler, test materyali ve test formları) hazırlanmış,
- Aday öğretmenlere Boehm-3 Okul Öncesi Testi’ni uygulamaları için eğitim verilmiştir.

Projenin ön hazırlık aşamasında çalışmaya katılan bütün aday öğretmenlere testi uygulama konusunda deneyimli olan bir öğretim elemanı tarafından Boehm-3 Okul Öncesi Testi’nin nasıl uygulanacağına ve puanlanacağına ilişkin bir eğitim verilmiştir. Bu eğitimin ardından, bir anaokulunda aynı uzman öğretim elemanı, beşerli gruplar halinde aday öğretmenler deneme uygulaması yapmalarını sağlamıştır. Bu uygulamalar sırasında önce ilgili öğretim elemanı bir çocuğa testi uygulamış, aday öğretmenler bu uygulamayı gözlemledikten sonra birer çocukla deneme uygulaması yapmışlardır. Test uygulamaları sırasında hem öğretim elemanı hem de diğer aday öğretmenler uygulayıcıyı izlemişlerdir. Böylece testin uygulama süreci esnasında ortaya çıkabilecek sorunlar tartışılmış ve çözüm yollarının sunulması sağlanmıştır. Ek olarak aday öğretmenlerin testin uygulanması konusunda yeterli olabilmeleri için 20’şer çocukla pilot uygulama yapmaları da öngörülmüştür.

Testin öğrenilmesinden sonra sırasıyla aşağıdaki adımlar gerçekleştirilmiştir.

- Aday öğretmenlerin Boehm-3 Okul Öncesi Testi’ni uygulama konusunda deneyim edinmeleri ve pilot uygulama yapmak için gidecekleri okul öncesi eğitim kurumları belirlenmiş, gerekli izinler alınmış,
- Aday öğretmenlerin Boehm-3 Okul Öncesi Testi’nin uygulanması konusunda deneyim edinmek için gidilecek olan kurumlarda planlanan test uygulamaları gerçekleştirilmiş,

- Test sonuçları hakkında öğretmenlere ve velilere bilgi verilmiş,
- Projenin ikinci aşaması olan uygulama bölümünde gidilecek olan ve projenin asıl hedef kitlesini oluşturan gruba ulaşmayı sağlayan kurumlar (sağlık ocakları, hastane, diğer okullar) için izin alınmış,
- Okul öncesi eğitimden yararlanamayan çocuklara ulaşmak amacıyla duyuru niteliğinde afiş ve posterler tasarlanmış,
- Hazırlanan afiş ve posterler evlere, okullara, kahvehanelere, sağlık ocaklarına, etüt merkezlerine vb. yerlere dağıtılmış ve bu merkezlere gelen ailelerle yüz yüze görüşmeler yapılarak, ailelere verilecek olan eğitim hakkında bilgilendirilmiş,
- Kavram oyuncaklarının kontrol, düzenleme ve onarımları yapılarak oyuncaklara ilişkin tüm bilgiler elektronik veri tabanına aktarılmış ve “Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi” düzenlenmiş,
- Uygulamalara katılacak olan çocukların iletişim ve demografik bilgilerini kaydetmek için “Çocuk ve Aile Bilgi Formu” oluşturulmuş,
- Mamak İlçesi’ndeki ilköğretim okullarının müdürleri ile görüşülerek bu okullara devam eden çocukların okul öncesi eğitim almayan kardeşlerine ulaşılmış, ailelere bilgilendirme toplantısı yapılarak eğitim hakkında bilgi verilmiş,
- Bir grup aday öğretmen de muhtarlardan alınan listelerdeki evleri dolaşarak okul öncesi eğitim almayan çocukları tespit edip, planlanan kavram eğitimine aileleri çocuklarıyla davet etmiş,
- “Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi”nin girişinde okul öncesi dönem çocuğunun gelişimine uygun oyun ve oyuncaklar ile ilgili ailelere bilgilendirici bir pano oluşturulmuştur.

2. Uygulama Aşaması

Uygulama birkaç farklı ortamda gerçekleştirilmiştir. Bu ortamlar aşağıdaki gibidir:

- *Sağlık Ocakları ve Ana-Çocuk Sağlığı Merkezleri:* Aday öğretmenler, ulaşılan bu merkezlerde bulunan oyun ya da aile görüşme odalarında sağlık kontrolüne gelen çocuklarla “Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi”nden getirilen kavram oyuncaklarıyla uygulamalar gerçekleştirmiş ve ailelere bilgi vermişlerdir. Ayrıca devam eden haftalarda “Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi”nde gerçekleştirilecek farklı uygulamalara aileler çocuklarıyla davet edilmiştir.
- *İlköğretim Okulları:* Hedef kitle olan, sosyal ve ekonomik dezavantajlı bölge-

lere ulaşmak için yapılan çalışmalarda gönüllü katılımı destekleyici girişimler okul yöneticileri tarafından beklenen ilgiyi görmemiştir. Çalışmaya sadece Cengizhan İlköğretim okulunun yöneticileri destek vermiş ve okul öncesi eğitimden yararlanamayan çocuklar ve ailelerine okulun drama salonunu açarak bu uygulamadan yararlanmalarını sağlamışlardır. Bu mekânda aday öğretmenler rehberliğinde gruplar halinde kavram oyuncaklarıyla etkin uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

- *Ankara Üniversitesi Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Bölümü Oyun Odası*: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'na bağlı olarak hizmet veren Gelişimsel Pediatri Ünitesi'ne başvuran gelişimsel bozukluk ya da kronik hastalığa sahip çocuklar ile tedavi amacıyla hastanede bulunan çocuklardan oyun odasına gelebilenlerle oyun odasında uygulamalar yapılmıştır. Planlanan yaş grubunun genişlemesiyle 2–17 yaş arası çocuklarla farklı kavramlara yönelik uygulamalar aday öğretmenler tarafından gerçekleştirilmiştir.
- *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi bünyesinde bulunan “Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi”*: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. Çağlayan Dinçer'in yürütücüsü olduğu TÜBİTAK Projesinin kurum hissesi kullanılarak Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi 2009 yılında düzenlenmiştir. Bu mekân, önceki yıllarda hazırlanan kavram oyuncaklarının muhafaza edilmesi, düzenlenmesi ve bu oyuncaklar aracılığıyla yakın çevredeki okul öncesi eğitim almamış çocukların kavram eğitimi almalarını ve ailelerinin bu süreci gözlemlemelerini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Uzun vadedeki diğer bir amaç ise bu atölyedeki kavram oyuncaklarının bir kütüphane sistemi kurularak oyuncakları olmayan çocukların ve ailelerin kısa süreli kullanımına açmaktır.

Bu atölyeden tam gün hizmet alabilmek, atölyenin işleyişi ve görev yapacak öğretmen adaylarının organizasyonunu kolaylaştırmak için öncelikle bir randevu sistemi kurulmuştur. Aileler bu sisteme göre çocuklarını belirlenen saatlerde getirmişlerdir. İlgili öğretim elemanı, aday öğretmenlerle birlikte gelen aileleri ve çocukları karşılamış, diğer çocuklar ve ailelerle tanıştırmış, ailelerinin kendilerini bekleyeceği mekân çocuklara gösterilmiştir. Ardından çocuklar Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi'ne alınmış, yaşları hesaplanarak Boehm–3 Okul Öncesi Testi uygulanmış ve testin sonucuna göre uygun kavram oyuncağına yönlendirilmiştir. Aileler ise bir yandan Aile ve Çocuk Bilgi Formu doldururken, bir yandan da çocuklarının hangi oyuncaklarla ve ne şekilde oynadıklarını gözlem aynası (tek taraflı cam) aracılığıyla izleme imkânı bulmuşlardır. Burada amaç, çocuklarıyla kavram oyuncağı oynayan aday öğretmenlerin oyun sırasında kullandıkları iletişim, güdüleme yaklaşımları ile davranış ve yönergelerini izleyerek ailelerin kendilerine bu gözlemleri rehber edinmeleridir.

Eğitim alan çocuklarını tek taraflı cam aracılığıyla izleyen aileler, bir yandan da ilgili öğretim elemanına sorular (çocuk gelişimi, okula uyum, kardeş kıskançlığı, evde nasıl oyunlar oynatılabileceği, okul öncesi eğitime başlama yaşı, vb.) yöneltme fırsatı bulmuşlar ve istedikleri konularda görüş almışlardır. Karşılıklı soru-cevap şeklinde geçen bu zaman bir bakıma anne-baba eğitimi olarak değerlendirilebilir.

“Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi”ne çocuklarını getiren ailelere, aday öğretmenler tarafından Boehm-3 Okul Öncesi Testi hakkında geri bildirimler verilmiş ve çocukların oyunlar sırasında gözlemlenen davranışlarıyla birlikte genel olarak kavram bilgileri açısından da değerlendirmeler yapılmıştır.

Aileler, atölyeden yararlanmak için geldiklerinde sonraki haftalar için de randevu almışlar, ayrıca bu eğitimden yararlanmaları için çevrelerindeki okul öncesi eğitim almayan başka çocukları da (komşu çocuğu, kuzen, yeğen vb.) bu etkinliğe katılımı konusunda bilgilendirmişlerdir. Bunun yanı sıra ağabeyleri veya ablalarıyla birlikte gelen 3 yaşından küçük çocuklara da uygun olabilecek kavram oyuncakları ile oynama fırsatı verilmiştir. Ayrıca, “Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi”ndeki etkinlik hakkında fakülte personeli de bilgilendirilmiş ve onlar da çocuklarını bu etkinliğe dâhil etme isteklerini belirterek etkinlikten yararlanmışlardır. Böylece, atölyeden yararlanan çocuk ve aile sayısı çalışmanın son haftalarına doğru oldukça artmıştır.

“Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi”ne artan talepten dolayı mekâna dair sıkıntılar yaşanmaya başlanmış, projenin ilerleyen haftalarında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi’nde bulunan drama dersliği ve seminer salonları da aday öğretmenler ile çocukların kavram oyuncakları ile oynamaları için kullanılmıştır. Çalışma mekânının çeşitlenmesi bu eğitimden yararlanan lösemi hastası bir çocuğu ve annesini, hem çalışma sırasında sağlıklı çocukların vereceği tepkiden uzaklaştırmak, hem de ortamdaki sağlıklı koşulları en aza indirmek açısından mutlu etmiştir.

Hedef kitle olarak belirlenmemesine rağmen, yapılan uygulamalardan yararlanan aileler tarafından bilgilendirilen ve bu hizmetten yararlanma isteklerini belirten, hedef bölgemizde bulunan bir ilköğretim okulunun anasınıfı, bir bağımsız ve bir özel anaokulunun talepleri doğrultusunda kurumlara devam eden çocuklar da eğitime katılmış ve böylece kavram oyuncaklarıyla oynama imkânı bulmuşlardır. Aynı zamanda aday öğretmenler, okul öncesi eğitim alan ve almayan çocukları değerlendirmişlerdir.

Ayrıca ders kapsamı dışında, fakültenin bir öğrenci topluluğu olan “Çocukla Paylaşım Topluluğu”nun Mayıs 2009’da gerçekleşen “25. Geleneksel Kalem Bayramı” kapsamında Ankara İli Sincan İlçesi Peçenek Köyü’nden gelen ve okul öncesi eğitim almayan on beş çocuk ile aday öğretmenler “Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi”nde bir yarım gün gönüllü olarak çalışmışlardır.

Projenin ön hazırlık aşamasında oluşturulan, “Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi”nin girişinde bulunan bilgilendirici panoda ailelerin “Haydi Kavram

Oyuncakları İle Oynayalım” projesi ile ilgili görüş ve önerilerini yazarak belirtmeleri istenmiştir.

3. Sonuç ve Kazanımların Değerlendirilmesi Aşaması

Proje süreci, 4 öğretim elemanının, 29 aday öğretmenin, uygulamalara katılan 4-6 yaş arasındaki okul öncesi dönem çocukları ve aileleri ile ilgili gözlemleri; 29 aday öğretmenin uygulamaya ilişkin yazılı görüşleri ve “Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi”ne çocuklarını getiren 16 ailenin görüş ve önerileri içerik analizi yöntemiyle incelenerek değerlendirilmiştir.

Sonuç ve kazanımların değerlendirilmesi üç boyutta yapılmıştır.

1. Öğretim elemanlarının değerlendirmesi;

a. Aday öğretmenleri değerlendirme:

- Aday öğretmenler bu proje ile hiç eğitim almayan okul öncesi dönem çocuklarını tanıma fırsatını bulmuşlardır.
- Aldıkları lisans eğitimi süresince daha çok büyük bir grupla çalışma fırsatını bulmaları nedeniyle ilk kez bireysel ya da küçük bir grupla çalışma yapmışlardır. Böylelikle bireyselleştirilmiş eğitim programı konusunda uygulamalı olarak deneyim kazanmışlardır.
- İlk kez Boehm-3 Okul Öncesi Testi’ni bireysel olarak çocuğa uygulamış, bu testin kullanımı konusunda deneyim kazanmış ve sonuçları yorumlamayı öğrenmişlerdir.
- İlk kez ailelerle iletişim kurarak çocukları hakkında bilgi verme sürecini yaşamış ve böylelikle aile eğitimi sürecine katılmışlardır.
- Çeşitli ortamlarda (sağlık ocağı, hastane vb.) farklı ihtiyaçları olan çocuklarla (kronik hastalığı olan, gelişim geriliği olan, hiç eğitim almamış vb.) çalışmaları için farklı deneyimler edinmişlerdir.
- Ticari amacı olmayan, öğretmen adayları tarafından tasarlanıp hazırlanan kavram oyuncaklarının verimli kullanıldığı zaman çocuklar için ne kadar yararlı olabileceğini görmüşlerdir. Böylece aday öğretmenler öğretmen olduklarında çevresel yoksunluğu bir problem olarak görmeyip gerekli çabayı gösterme konusunda duyarlılık kazanmışlardır.
- Aday öğretmenler, “Toplum Hizmet Uygulamaları” dersi kapsamındaki “özgüven ve benlik saygısı geliştirmelerini, kendilerini keşfetmelerini, bilgi ve becerilerini kullanarak daha üst düzeye çıkarmalarını”, “eğitimsel sorunların çözümüne katkıda bulunacak, fikir, inisiyatif ve proje geliştirmelerini”, “kendileri aralarında işbirliği kurma, dayanışma, paylaşma, yardımlaşma gibi olum-

lu toplumsal davranışlarını geliştirmelerine katkıda bulunmaya çalışır” hedeflere ulaşmışlardır.

- Aday öğretmenlerin farklı meslek grupları (doktor, rehber öğretmen, yönetici, bakanlık yetkilileri, muhtar vb.) ile iletişime geçerek bir amaç doğrultusunda işbirliğine girmeleri ve bunun önemini fark etmeleri sağlanmıştır.
- Aday öğretmenlerin projenin başından beri her aşamada etkin olarak yer almaları, projeyi sahiplenerek verimli çalışmalarını sağlamıştır.

b. Çocukları ve aileleri değerlendirme:

- Yararları hakkında çok bilgili olmadıkları oyun ve oyuncakların önemi konusunda ailelerin bilinçlenmeleri sağlanmıştır.
- Okul öncesi eğitim almayan çocukların test uygulaması sonucunda eksik olduğu belirlenen kavramlara yönelik oyuncaklar ile oynayarak kavram bilgilerinin desteklendiği ve ayrıca bildikleri kavramların da pekiştirildiği düşünülmektedir.
- Çocuklar kavram oyuncaklarıyla küçük gruplar halinde oynayarak akranlarıyla etkileşimde bulunmuş ve olumlu sosyal beceriler kazanmışlardır.
- Tüm bu süreçler sonucunda henüz bir eğitim sürecinden geçmeyen çocukların bir eğitim kurumuna (ilköğretim okulu ve fakülte) gelmeleri, okul ve öğrenmeye ilişkin ileriye dönük olumlu tutum geliştirmelerinde etkili olabileceği düşünülebilir.

2. Aday öğretmenlerin değerlendirmesi;

Aday öğretmenler, proje sürecinin olumlu yönlerini ve bu süreçte yaşanan zorlukları hem kendilerini hem de çalışmadan yararlanan çocukları ve aileleri açısından değerlendirmişlerdir.

Proje Sürecinin Olumlu Yönleri

a. Aday öğretmenlerin kendilerini değerlendirmeleri

Aday öğretmenler “Topluma Hizmet Uygulamaları” dersi ve bu kapsamda projenin olumlu yönlerini belirtirken, öğretmenlik mesleğine dair deneyimleri hizmet öncesi süreçte kazanmak için önemli bir adım olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca dersin ve projenin kendilerine sunduğu imkânların toplumla bütünleşme açısından ciddi bir farkındalık yarattığını vurgulamışlardır. Bu doğrultuda proje kapsamında;

- Boehm-3 Okul Öncesi Testi’ni öğrenmiş olmak, okul öncesi eğitimden yararlanamayan ve hastanede gelişim geriliği ya da kronik hastalıkları olan çocuklarla çalışarak eğitimde ortam farklılığının ne denli önemli olduğunu anlamak ve buna bağlı olarak farklı sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyden çocuk-

ları tanımak, uygulamalar süresince ailelerden olumlu geri bildirimler almak,

- Çocuklara eksik kavramlar konusunda nasıl destek olunacağını uygulamaya aktararak aday öğretmenlik aşamasında öğretim sürecinde etkin biçimde yer almanın mutluluğunu yaşamak, alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen okul öncesi eğitim almamış çocukların ve ailelerinin eğitime ve eğitimcilere bakış açısının olumlu yönde değişmesinde rol almak, çocukların güvenlerini samimi bir yaklaşımla kazanarak, ailelerinden rahatlıkla ayrılmaları ve kolaylıkla iletişime geçmelerini sağlamak,
- Çocuklarla gerek bireysel olarak gerekse grup halinde iletişim kurmak, ailelerle eğitim süreci ve gelişimsel konular hakkında etkileşimde bulunmak, sağlık ocakları ve hastanelerde aile ve çocuklarla ilgilenen personel ile iletişime geçmek konusunda deneyim kazandıklarını vurgulamışlardır.

b. Aday öğretmenlerin çocukları ve aileleri değerlendirmeleri

Aday öğretmenler bu ders kapsamında gerçekleştirilen proje sürecinin çocuklar ve aileleri üzerindeki olumlu yönlerini ise;

- Dezavantajlı bölgeden gelen, okul öncesi eğitimden yararlanamayan, çeşitli nedenlerden dolayı hastanede bulunan ve daha önce kavram oyuncakları ile karşılaşmamış çocuklara ulaşarak, eğlenerek oynamalarına olanak sağlanması, çocukların uygulamalar sonunda ailelerine çok eğlenmeleri, her gün gelmek istediklerini söylemeleri ve birbirini tanımayan çocukların işbirliği içinde oynamaları,
- Ailelerin eğitim sürecine izleyici olarak katılması ve aday öğretmenlerin çocuklarının bilmedikleri kavramlar konusunda ailelere geri bildirimler vermesi,
- Sağlık Ocakları ve Ana-Çocuk Sağlığı Merkezleri'ne çekinerek gelen çocukların oyuncaklarla karşılaşmasının çocuk, ailesi ve sağlık personelinin işini kolaylaştırması şeklinde ifade etmişlerdir.

Proje Sürecinde Yaşanan Zorluklar

Aday öğretmenler ders kapsamında gerçekleştirilen proje sürecinde zaman zaman aksaklıklara yol açabilen ve çeşitli düzenlemelerle kontrol altına alınarak sonraki uygulamalara katkı sağlaması için karşılaşılan bazı zorlukları ise;

- Katılımcı çocukların yaş gruplarının ve/veya kavram bilgi düzeylerinin farklı oluşu, çocuk sayısının fazlalığı, hastanedeki çocukların dikkat sürelerinin kısıtlılığı ve yaş grubundaki farklılıklar nedeniyle çocuklar için oyuncak seçimi uygun olmadığında oyunun kurallarının uygulama sırasında değiştirilerek oynatılması,

- Uygulama ortamına öğretmen-aile giriş çıkışlarının kontrolünün zor oluşu, hastanede tedavi nedeniyle uygulamaların bölünmesi ve çocuklarla çalışırken aday öğretmen olarak olumsuz duyguları kontrol etmede zorlanması, Cengizhan İlköğretim Okulu'nun fiziksel koşullarının kalabalık çocuk gruplarıyla aynı anda oynamak için uygun olmayışı, "Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi"nde aynı anda birden fazla oyun oynandığında çocukların dikkatinin dağılması, randevularına belirlenen saatlerde gelmeyen aileler sebebiyle gruplarda çok sayıda çocukla çalışmanın zor olması,
- Projenin ön hazırlık aşamasında Sağlık Ocakları ve Ana-Çocuk Sağlığı Merkezleri'nde broşür dağıtırken okul öncesi eğitim kavramını anlamayan ya da ilgisiz davranan ailelerin oluşu, Cengizhan İlköğretim Okulu'nda ailelerin çocuklarını bırakıp gitmesi sonucu oyun bitiminde aileleri telefonla arayıp çağırmak durumunda kalınması, ailelerin kişisel işlerini halletmek için çocuklarını uygulama mekânına bırakıp gitmeleri, Cengizhan İlköğretim Okulu'nda ailelerin kavram oyuncaklarıyla oynanan oyunları yarış olarak algılayıp oyun sürecine sürekli müdahale etmeleri şeklinde sıralanmıştır.

3. Ailelerin Değerlendirmesi;

Ders kapsamında yapılan proje uygulamalarından yararlanan çocukların aileleri bu sürece bizzat katılarak gözlem yapma olanağı bulmuş, aday öğretmenleri ve eğitim süreci boyutlarında görüşlerini ifade etmişlerdir.

a. Ailelerin aday öğretmenleri ve eğitim sürecini değerlendirmesi

- Aday öğretmenlerin çocuklara yönelik davranışlarının olumlu olduğu, çocuklarla birebir diyalog kurulduğu, onlara sorular yöneltilerek çocukların aday öğretmenlere karşı güven duymalarının katılımı arttırdığı, oyunların öğretici ve eğitici oluşu, aday öğretmenlerin ailelerin çocuklarının gelişimleri ile ilgili sorunlarına çözümler getirmelerinin oldukça yararlı oluşu ve özverili çalışarak çocuklara sıcak ve yakın ilgi gösterilmesi ile eğitim sürecinden son derece memnun olunduğu,
- Eğitime ihtiyacı olan ve maddi durumu iyi olmadığı için çocuklarını okul öncesi eğitim kurumuna gönderemeyen ailelere destek vermenin iyi bir fırsat olduğu, uygulamanın ciddi anlamda gerekli, faydalı olduğu ve kavram oyuncakları ile oynamanın çocuklara güzel deneyimler sağladığı vurgulanmıştır.

b. Ailelerin kendilerinin ve çocuklarının kazanımlarını değerlendirmesi

- Çocukların hangi kavram ve davranışının eksik olduğunun fark edildiği, bu doğrultuda farklı kavramları öğrendikleri, tüm bu öğrenme sürecinin eğlenceli olduğu, değişik yöntemlerle öğrenmenin daha kalıcı olduğu,
- Çocuklara neyin, nasıl sorulması gerektiği ve nasıl öğretileceğinin kavran-

rak, günlük yaşamda kullanılan kavramların zenginleştirilmesi gerektiğinin ailelerce fark edilmiş olduğu,

- Çekingen olan ve arkadaş ortamına giremeyen çocukların, bu uygulamaların katkısıyla akranlarıyla çekinmeden oynadığı belirtilmiştir.

3. Tartışma

Toplum hizmet uygulamaları kapsamında gönüllü olarak çalışan üniversite öğrencileri tüm dünyada değişik görevlerde yer almaktadırlar. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalarda topluma hizmet anlamında gerçekleştirdikleri gönüllü çalışmalarda öğrencilerin planlama aşamasında ve/veya organizasyon işlerinde gönüllü hizmet verdiklerinde çok daha verimli oldukları belirlenmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde artan sayıda üniversitede değişik konularda toplum temelli öğrenme konusunda öğrencilerin yönlendirildiği belirlenmiştir. 1998 yılında Amerika'da öğrenim gören yaklaşık 100 milyon öğrencinin gönüllü toplum hizmetlerinde görev aldıkları tespit edilmiştir. Bu sayı bir önceki yılda belirlenen sayıya göre %13,7 artmıştır. Mid-Atlantic Üniversitesi'nde okuyan ve toplum hizmetlerinde görev almış 18.000 üniversite öğrencisi ile yapılan bir araştırmada, öğrencilerin gönüllü olarak yer aldığı 6 çeşit alan belirlenmiştir. Bu alanlar kaynak geliştirme, spor, eğitim, sağlık, sosyal ve ulaşım alanlarıdır (20). Öğretmen Eğitimi Fakültesi olarak kurulan ve daha sonra artan talep doğrultusunda büyüyerek üniversiteye dönüşen Mid-Atlantic Üniversitesi'nde gönüllü çalışmalarda görev alan öğrencilerin en çok tercih ettikleri alanlardan 3. sırada eğitim konusunun yer alması, bu alana ne denli önem verildiğinin göstergesidir.

Üniversite son sınıf öğrencilerinin gönüllü olarak katıldıkları sınıf dışı öğrenme yaşantılarının akademik alandaki öğrenmelerini ve kişisel gelişimlerini destekleyip desteklemediklerini belirlemek amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Araştırmaya katılan 126 üniversite öğrencisinin %85'i topluma hizmet uygulamalarında planlama, organizasyon, yönetim, karar verme gibi çalışmalardan bir veya birden fazla etkinlikte görev aldıklarını ve bu görevlerin kendi akademik yaşantılarına da yararlar sağladığını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %79'u (118 öğrenci) topluma hizmet uygulamalarından sonra arkadaşlarıyla daha etkili bir şekilde iletişime geçtiklerini, yine çalışmaya katılan öğrencilerin %79'u (118 öğrenci) bu çalışmalar sayesinde akademik içerikli etkinliklerde de başarılı olduklarını belirtmişlerdir (21). Bu ve benzeri araştırmalar gönüllü olarak gerçekleştirilen sınıf dışı öğrenme yaşantılarının üniversite öğrencilerinin akademik alandaki öğrenmelerini ve kişisel gelişimlerini olumlu yönde desteklediğini göstermektedir.

Bahsedilen çalışmalara paralel olarak, bu çalışmada da çok yönlü kazanımlar gerçekleşmiştir. Bu çalışmaya gönüllü olarak katılan Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programı 3. sınıf öğrencilerinin birer öğretmen adayı olarak akademik gelişimlerinde olumlu ilerlemeler gözlenmiştir.

Olumlu gelişme gösteren bir diğer grup ise çalışmaya katılan okul öncesi eğitim almayan çocuklardır. Öğretmen adayları tarafından verilen kavram eğitimden yararlanan bu 3-6 yaş grubu çocuklarının aldıkları eğitim sürecinde bilmedikleri kavramları öğrendikleri, daha önceden öğrendikleri kavramları pekiştirdikleri ve sosyal ilişkiler yönünde olumlu adımlar attıkları gözlenmiştir. Bunun en güzel anlatımı yine çocuklardan biri tarafından ifade edilmiştir: Bir aday öğretmenin “Okula gidiyor musun?” sorusuna yüzünde kocaman bir gülümsemeyle “Benim okulum var, burası!” cevabını vermiştir. Bu yanıt “Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi”nin çocukların yararlandıkları, eğitim aldıkları ortam olarak gördükleri ve hatta okul olarak benimsemelerinin en güzel göstergesidir.

Eğitimden yararlanan çocukların ailelerinin de çocuklarını tanıma, onların gelişimlerini gözleme, çocuklarının gelişimlerine bilinçli olarak katkıda bulunma başta olmak üzere birçok yönden yararlandıkları belirlenmiştir. Fakültemizdeki “Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi”ne çocuklarını getiren aileler, fakülte ortamının hem çocukları hem de kendileri için çok olumlu bir deneyim olduğunu belirtmişlerdir. Tüm bunlara ek olarak, çocuklarının eğitim almasının ne kadar önemli olduğunu bir kez daha farkına vardıklarını belirtmişlerdir.

Sonuç olarak;

Okul öncesi eğitim almayan çocukların kavram oyuncaklarıyla kavram bilgilerinin desteklenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu projede aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Proje süresince amaca yönelik güdülenip, duyarlılık geliştirerek sorumluluk alan ve aldığı sorumluluğu yerine getirirken inisiyatif kullanan ve bu çalışmaya tamamen gönüllü destek veren aday öğretmenlerin, meslek hayatına başladığında toplum lideri olarak öncü rollere sahip bireyler olma yolunda önemli bir adım attıkları düşünülmektedir.
- Gerek ailelerden alınan geri bildirimler gerekse aday öğretmenler ve öğretim elemanlarının gözlem ve deneyimleri sonucunda çalışmanın çocukların kavram bilgilerine önemli katkılar getirdiği ve sosyalleşme yönünde ilerleme kaydettikleri belirlenmiştir.
- Çalışmaya çocuklarını gönüllü olarak dâhil eden ailelerin okul öncesi eğitimin gerekliliği konusunda elde ettikleri deneyimler doğrultusunda farkındalık geliştirdikleri düşünülmektedir.

4. Öneriler

Projeye ilişkin öneriler, öğretim elemanlarının süreç boyunca yaptıkları gözlemler; aday öğretmenlerin yazılı bildirimleri; uygulamadan yararlanan çocukların ailelerinin düşüncelerine yer verdikleri yazılı değerlendirmeler ışığında hazırlanmıştır.

1. Öğretim elemanlarının önerileri:

- Toplum Hizmet Uygulamaları dersi, gönüllü katılım içeren ve toplumun dezavantajlı kesimlerine hizmet götürme temeline dayalı olarak gerçekleştirilen bir derstir. Ancak, bu süreçte üniversitenin kısıtlı imkânları ile sunulacak hizmetin sınırlandırılması zaman zaman bir zorunluluğa dönüşmektedir. Bu projede yaşanan güçlükler; ailelerin çocuklarının bu uygulamadan yararlanmasını sağlamak için ulaşım konusunda kendi imkânlarıyla hareket etmek zorunda kalışları, aynı şekilde aday öğretmenlerin de hizmet sunmak amacıyla öğrenci bütçesi imkânlarıyla ulaşım masraflarını karşılamaya çalışmaları olmuştur.
- Projenin asıl hedef kitlesi olan okul öncesi eğitim almayan çocuklara ulaşmada güçlükler yaşanmasından dolayı, benzer güçlüklerin planlanacak başka araştırmalarda yaşanmaması için Milli Eğitim Bakanlığı, kaymakamlıklar ve muhtarlıklar gibi ilgili tüm birimlerin işbirliği içinde çalışarak genel demografik bilgileri içeren bir veri tabanı oluşturması önerilmektedir.

Bu gibi güçlüklerin ortadan kaldırılması için başta Yüksek Öğretim Kurumu rehberliğinde Üniversite Rektörlükleri ve Dekanlıkları'nın bütçe oluşturulmasında önderlik etmeleri gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca ulusal ve/veya uluslar arası şirketlerle, sosyal sorumluluk çalışmaları kapsamında, bu ders kapsamında geliştirilmiş projelere temelde finansal olmak üzere her türlü destek ve yardımı sağlamaları için gerekli girişimlerde bulunulmalıdır. Bununla birlikte, meslek odaları ve sivil toplum kuruluşlarının da benzer destek ve yardımı sağlamak konusunda deneyimlerini paylaşmalarına ihtiyaç olduğu görülmektedir.

- Toplum Hizmet Uygulamaları dersinin en temel amaçlarından biri de, aday öğretmenlerin çeşitli sorumluluklar alarak toplumun dezavantajlı kesimlerine hizmet vermesi ve bu sayede duyarlılık geliştirmeleridir. Bu doğrultuda yurt dışındaki örneklerde olduğu gibi, öğrencileri not kaygısına düşürmeden süreçte deneyim kazanma yoluyla daha gönüllü çalışmaları sağlanabilir.
- Toplum hizmet uygulamaları dersi uzun vadeli kazanımları göz önünde bulundurulduğunda, gençlerin lisans öğreniminden önce orta öğrenim süresince eğitim personeli tarafından yönlendirilmesinin yararlı olacağı ve benzer projelerde görev alıp duyarlılık geliştirmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
- Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi'nin kuruluş amaçlarından biri de kavram oyuncaklarının haftalık olarak ailelere verilmesi, ailelerin çocuklarıyla bu oyuncakları evde oynayarak geri vermesidir. Ancak Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi'nin yeni kurulması nedeniyle bu amaç henüz gerçekleştirilememiştir. İleride bu amacın da en kısa zamanda gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

- Çocuklar, aday öğretmenlerle birlikte Kavram Oyuncakları Atölyesi ve Kütüphanesi'nde kavram oyuncakları ile çalışırken, çocuklarını bekleyen ailelere ihtiyaç duydukları konularda başka bir grup aday öğretmen tarafından aile eğitimine yönelik çalışmalar yapılması önerilir.
- Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programı'nda yer alan bir ders kapsamında gerçekleştirilen bu projenin, ülke çapında diğer öğretmenlik programlarında aynı ve/veya benzer dersleri yürütmekle yükümlü öğretim elemanlarına tasarlanmış, gerçekleştirilmiş ve çıktıları değerlendirilmiş bir uygulama örneği olarak fikir vermesi önerilmektedir.
- Eğitim Fakülteleri'nin toplumla bütünleşmesine imkân veren bu ve benzer projelerin, kamuoyundaki farkındalığının artırılması amacıyla yazılı ve görsel basında yer alması gerektiği düşünülmektedir. Bu bilgilendirmeler sayesinde, hedef kitlenin daha etkili ve hızlı biçimde bu hizmetlerden haberdar olması ve yararlanma talebinde bulunmasına fırsat yaratılacağı düşünülmektedir.

2. Aday öğretmenlerin önerileri:

- Aday öğretmenler, topluma hizmet uygulamaları sürecinde gerçekleştirilen bu proje sayesinde, kişisel katkıların toplumla bütünleşmede ne derece yararlı olabileceğini fark ettiklerini belirtmişlerdir. Aday öğretmenlerden biri ise bu görüşünü; *"Ben uygulama için önemliyim, görüşlerim önemli."* duygusunu yaşadığını vurgulamıştır. Buna bağlı olarak aday öğretmenlerin tamamı bu uygulamaların yaygınlaştırılmasını önermişlerdir.
- Aday öğretmenler de, bu uygulamaya benzer çalışmalar gerçekleştirildiğinde çocuklarla kavram oyuncaklarıyla oynanırken, aynı zamanda eğitim sürecindeki çocuklarını bekleyen ailelere ihtiyaç duydukları konularda anne-baba eğitimi verilmesinin uygun olacağını önermişlerdir.
- Aday öğretmenlerden bir kısmı, uygulamanın başından itibaren aynı çocuklarla çalışmanın çocukları tanıma ve onlara daha uygun eğitim ortama hazırlama (gelişim düzeyine uygun kavram ve oyuncak seçimi, grup oluşturma, mekânı düzenleme) açısından daha uygun olduğunu önermişlerdir. Bir kısmı ise uygulamalarda farklı çocuklarla çalışmanın aday öğretmen olarak kendilerine daha çok çocuk tanıma ve etkinlik gerçekleştirme boyutlarında deneyim kazandırdığı görüşünü savunmuşlardır.
- Kavram oyuncaklarının başlangıçta kavram öğretim amaçlı tasarlanarak, sonrasında oyunlarla bu kavramların pekiştirilmesi yolu izlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.
- Kavram oyuncaklarıyla oynama sürecinde çocukların sosyal beceri eğitimi ve sağlıklı iletişim kurmaları açısından çocuklara rehberlik edilerek ailelere

bilgilendirme yapılmasını da önermişlerdir.

- Kavram oyuncaklarının tasarlanmasında soyut kavramların (duygular, duyular vb.) bu oyuncaklar aracılığıyla daha somut biçimde öğretim sürecine dâhil edilmesini belirtmişlerdir.
- Diğer bir dezavantajlı hedef kitle olan, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu’na bağlı kimsesiz çocukların barındığı yuvalara da gidilmesi, sonraki çalışmalar için planlanmasını önermişlerdir.

3. Ailelerin önerileri:

- Aileler, uygulamadan daha çok sayıda çocuğun yararlanması için, ulaşım sorununu ortadan kaldırmak amacıyla ikamet ettikleri yerlere yakın kamusal alanlarda bu hizmetin sunulmasını istemişlerdir.
- Bazı aileler, gerçekleştirilen uygulamaların farklı yaş grupları ile beraber yürütülmesini önerirken, bazı aileler ise aynı yaş grubundaki çocukların bir arada oynamasını önermişlerdir.
- Ailelerin büyük çoğunluğu uygulama sürelerinin uzatılmasını ve tüm yıl boyunca kavram oyuncaklarıyla yapılan eğitimin devam etmesini, ayrıca benzer çalışmalardan haberdar edilmeyi talep etmişlerdir.

Teşekkür: Çalışmamıza katkılarından dolayı aday öğretmenler Abdullah Temiz, Alev Kılınç, Bihter Özlan, Çimen Yüksekol, Damla Arkaz, Derya Demirel, Ekin Ö. Gençer, Emine Çetin, Ergül Aslan, Ezgi Sönmez, Gizem Bahçeci, Gökçe Can, H. Irmak Kaya, Hande Şenol, Hava Kılıç, Havva Çökmez, Hilal Güngördü, İjlal Karabulut, Kadriye Kalkan, Melahat Özdemir, Meltem Akın, Rukiye Gireniz, Samet Yiğit, Seda Özçelik, Simay Becan, Songül Uymaz, Şebnem Yalgın, Zehra Fidan ve Zeynep Işık’a teşekkür ederiz.

5. Kaynaklar

1. Anonim, (2006). Eğitim Bilimleri Bakış Açısıyla Eğitim Fakülteleri ve Topluma Hizmet İşlevi Çalıştayı. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları. Yayın No: 200, Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Çağlayan Dinçer.
2. Çuhadar, A. (2008). “Topluma Hizmet Uygulamaları” Dersi Aracılığı İle Yurttaş-Öğretmen Yaratmak, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarafından Düzenlenen VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu’nda sunulan bildiri (2-4 Mayıs 2008) egitim.cu.edu.tr/myfiles/open.aspx?file=1399.doc Erişim Tarihi: 24.02.2010
3. Coşkun, H. (2009). Toplum Hizmet Uygulamaları. Anı Yayıncılık, Ankara.
4. <http://www.yok.gov.tr/content/view/16/52> Öğretme Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri linkinden bağlantılı, Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007) (Öğretmenin Üniversitede Yetiştirilmesinin Değerlendirilmesi) Yükseköğretim Kurulu Yayını 2007-5, Erişim Tarihi: 22 Şubat 2010.

5. <http://www.communityservice.uchicago.edu>. **In Service to the Community. Erişim Tarihi: 13 Ocak 2010**
6. <http://www.bu.edu/csc>. Boston University Community Service Center. **Erişim Tarihi: 17 Ocak 2010**
7. <http://www.lasallenonprofitcenter.org> Non Profit Centerl at La Salle University. **Erişim Tarihi: 12 Ocak 2010**
8. <http://www.albany.edu/education/edu390.shtml>. University at Albany School of Education. Community Service. **Erişim Tarihi: 12 Şubat 2010**
9. <http://www.unt.edu/catalog/undergrad/pacsc.htm>. University of North Texas. Community Service. **Erişim Tarihi: 19 Şubat 2010**
10. <http://www.redlands.edu/x13306.asp>. University of Redlands Graduation Requirements-Community Service Activity Courses. **Erişim Tarihi: 1 Mart 2010**
11. http://www.rider.edu/175_4508.htm Rider University Volunteer Opportunities-Jamaica. **Erişim Tarihi: 1 Şubat 2010**
12. <http://www.osu.edu/dosomethinggreat/archive/psa05/index.php>. The Ohio State University. Do Something Great. **Erişim Tarihi: 16 Nisan 2010**
13. <http://www.hollins.edu/abroad/london/curriculum> Hollins University See the world. Change your life. **Erişim Tarihi: 16 Şubat 2010**
14. <http://www.mdx.ac.uk/courses/short/study-abroad/index.aspx> Study abroad at Middlesex. **Erişim Tarihi: 11 Şubat 2010**
15. <http://www.asl.org/page.cfm?p=311> The American School in London. Volunteer. **Erişim Tarihi: 17 Şubat 2010**
16. Anonim (2009). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Topluma Hizmet Uygulamaları Komisyonu Yayınlanmamış Öğrenci Ders Tanıtım Broşürü, Ankara.
17. Boehm, A. E. (2001). Boehm Preschool Examiner's Manual. U.S.A: The Psychological Corporation, Hartcourt Assesment Company
18. Ergül, A. (2007) Boehm Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi-3'ün 36-47 Aylık Çocuklar İçin Türkçeye Uyarlama Çalışması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
19. Ergül, A. ve Dinçer, Ç. (2009). Boehm Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi-3'ün 48-71 Aylık Çocuklar İçin Türkçe Formu'nun Psikometrik Özellikleri, Sağlık, Gelişim ve Eğitimde Çocuk: Uluslararası Katılımlı II. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi Özet Kitabı, sayfa 133.
20. Edwards, B., Mooney, L. and Heald, C. (2001). Who is being served? The impact of student volunteering on local community services. Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly. 30 (3), 444-461.
21. Kuh, G. D. (1995). The other curriculum: Out-of-class experiences associated with student learning and personal development. The Journal of Higher Education, 66 (2), 123-145.